

Het Mechanisme Waarheid

Waarheid is geen relikwie uit het verleden. Ze is ook geen bezit dat we kunnen opeisen. Ze is een proces dat we moeten blijven onderhouden — of we laten haar over aan wie haar het best weet te exploiteren.

Peter Stinckens

Titel: Het Mechanisme Waarheid

ISBN: 9789465386584

Reeks: Seizoensboeken Jehosias.com

Auteur: Peter Stinckens

Copyright: © Peter Stinckens 2026, alle rechten voorbehouden

Uitgegeven door: www.jehosias.com

Ook verkrijgbaar als e-boek op alle gangbare platformen

Inhoud

Voorwoord.....	7
Inleiding – Over waarheid in een tijd die haar niet meer nodig lijkt te hebben	11
Deel I – Wat is waarheid eigenlijk?.....	17
Wanneer noemen we iets waar?.....	18
Bestaat waarheid los van ons?	22
Waarom waarheid altijd voorlopig is	26
Wanneer waarheid macht wordt	31
Wanneer waarheid plaatsmaakt voor betekenis ..	36
Deel II – Waarom geloven we wat we geloven?	41
Het brein is geen waarheidsmachine	42
Hoe we onszelf overtuigen	48
Wanneer waarheid identiteit wordt.....	52
Wanneer verhalen sterker zijn dan feiten.....	59
Deel III – Wanneer waarheid wordt uitgebuit	67
Van waarheid naar aandacht	68
Manipulatie zonder leugen.....	74
De economie van overtuiging	84
DEEL IV – Kan waarheid zich hiertegen verdedigen? ..	95
Waarom factchecking structureel faalt	96

Wat waarheid wél nodig heeft 106

Leven zonder absolute zekerheid 113

Voor meer inzichten, bezoek ons op

www.jehosias.com

Voorwoord

Dit boek was oorspronkelijk niet gepland.

Het voorjaarsboek van 2026 voor *jehosias.com* had een andere focus moeten hebben. Het zou gaan over angst: waar ze vandaan komt, hoe ze ons denken vernauwt, hoe ze wordt aangewakkerd en hoe we er ons toe verhouden. Het onderwerp lag klaar. De structuur stond. De eerste notities waren gemaakt.

Maar terwijl dat boek zich langzaam vormde, begon iets anders steeds nadrukkelijker op de voorgrond te treden. Niet als abstract probleem, maar als dagelijkse ervaring. In gesprekken, in media, in politiek, in sociale netwerken, in persoonlijke relaties. Steeds vaker ging het niet meer om meningsverschillen, maar om **onverenigbare werkelijkheden**. Niet om interpretatie, maar om het bestaan van feiten zelf. Niet om nuance, maar om loyaliteit.

Waarheid kwam onder druk te staan — niet incidenteel, maar structureel.

We merkten dat angst daarin een rol speelt, maar niet de hoofdrol. Angst bleek eerder een symptoom dan de kern. Wat werkelijk verschuift, is de plaats van waarheid zelf: wat we als waar beschouwen, waarom

we dat doen, wie het mag bepalen, en hoe gemakkelijk ze kan worden genegeerd, vervormd of ingezet.

Daarom hebben we beslist de oorspronkelijke opzet tijdelijk opzij te schuiven.

Niet omdat angst onbelangrijk is, maar omdat waarheid fundamenteler bleek. Omdat zonder enig gedeeld begrip van waarheid, elk gesprek over angst, rechtvaardigheid of verantwoordelijkheid leegloopt. Omdat waarheid geen neutraal gegeven meer is, maar een inzet. Een strijdtoneel. En soms een handelswaar.

Dit boek is het resultaat van die vaststelling.

Het is geen pamflet en geen handleiding. Het probeert niemand te overtuigen van één juiste visie. Wat het wel doet, is een mechanisme blootleggen. Stap voor stap. Van wat waarheid is, over waarom we geloven wat we geloven, tot hoe die menselijke kwetsbaarheid systematisch wordt benut. En uiteindelijk: onder welke voorwaarden waarheid vandaag nog kan standhouden.

De teksten in dit boek zijn ontstaan in samenhang, maar kunnen ook afzonderlijk worden gelezen. Samen vormen ze een denklijn, geen doctrine. Ze vertrekken vanuit psychologie, filosofie, geschiedenis en actuele

voorbeelden, maar blijven bewust weg van slogans en snelle conclusies. Niet omdat die ontbreken, maar omdat ze te gemakkelijk zijn.

Dit is het tweede boek in onze reeks seizoensboeken. Net als het eerste is het geschreven in het besef dat denken tijd vraagt. Dat inzicht niet ontstaat uit verontwaardiging, maar uit aandacht. En dat sommige vragen belangrijker zijn dan antwoorden.

We hopen dat dit boek niet zozeer geruststelt, maar **verheldert**. Dat het niet zegt wat je moet denken, maar zichtbaar maakt *hoe* denken vandaag onder druk staat. En dat het, misschien, ruimte creëert voor iets wat steeds schaarser wordt: een gesprek dat niet begint bij gelijk krijgen, maar bij begrijpen.

Dat dit boek verschijnt in het voorjaar van 2026, is geen toeval. Het voorjaar is een seizoen van groei, maar ook van kwetsbaarheid. Wat ontkiemt, kan mislukken. Wat groeit, vraagt zorg.

Voor waarheid geldt hetzelfde.

Peter Stinckens

Februari 2026

Inleiding – Over waarheid in een tijd die haar niet meer nodig lijkt te hebben

*Twijfel is geen bedreiging voor waarheid;
onverschilligheid wel*

Eeuwenlang was waarheid iets wat men ontving. Ze kwam van boven, van buiten of van vóór ons. Ze was geopenbaard, vastgelegd, doorgegeven. Men kon haar begrijpen of misverstaan, gehoorzamen of verwerpen, maar zelden betwijfelen dat ze bestond. Waarheid was een gegeven dat orde bracht in een chaotische wereld, een ankerpunt waarrond betekenis, moraal en macht zich organiseerden.

Vandaag lijkt dat anker verdwenen. We leven in een tijd waarin waarheid niet zozeer weerlegd wordt, maar overbodig is geworden. Ze is niet langer de maatstaf waaraan uitspraken worden getoetst, maar een van de vele opties in een markt van verhalen. “Mijn waarheid” staat naast “jouw waarheid”, feiten concurreren met gevoelens, en geloofwaardigheid wordt vaker afgemeten aan bereik dan aan juistheid. Wat waar is, lijkt minder belangrijk dan wat werkt.

Dit boek vertrekt niet vanuit nostalgie naar een verloren tijd waarin waarheid zogenaamd onaantastbaar was. Die tijd heeft nooit bestaan. Waarheid is altijd bevochten geweest, bewaakt door machtsstructuren, geïnterpreteerd door elites en aangepast aan de noden van het moment. Religieuze waarheid werd gebruikt om gehoorzaamheid af te dwingen, wetenschappelijke waarheid om hiërarchieën te legitimeren, journalistieke waarheid om orde te scheppen in complexiteit. Waarheid is nooit onschuldig geweest.

Maar er is wel iets fundamenteels verschoven.

Waar waarheid vroeger een **bepikt en schaars goed** was — gecontroleerd door priesters, geleerden, instituten of redacties — is ze vandaag **overvloedig en onbeheersbaar**. Iedereen kan spreken, publiceren, beweren. Dat lijkt democratisch, maar het heeft een paradoxaal effect: in plaats van meer helderheid ontstaat meer ruis. In plaats van gedeelde kennis groeit fragmentatie. En in die fragmentatie gedijt manipulatie.

Deze reeks onderzoekt waarheid niet als abstract filosofisch probleem, maar als **mechanisme**. Hoe ontstaat wat wij als waar beschouwen? Waarom geloven mensen bepaalde dingen, zelfs wanneer ze